

Eusebio. Samitier, 'Albalate de Cinca. Relato de un colectivista'. Samenvattende vertaling.

1. In 1933 werden 100 compañeros van de CNT opgepakt, 73 kregen een proces en de rest governativos, ter beschikking van de regering gesteld. In augustus 1932 profiteerden veel van hen van de amnestieregeling voor de fascistische deelnemers aan de 'Sanjurjada'.

Een café van links: 'Independiente', dat van rechts: 'Agrario'. Toen na de opstand links op het land van de gevangenen gingen werken, belegde rechts een vergadering om de mensen het werken te belemmeren. Links toen niet langer individueel maar collectief aan het werk.

3. In oktober 1936 Collectiviteit opgericht, want het was in de tijd van de oogst van de bonen, judias.

11 maart 1938 Eusebio het leger in, het dorp uit, op 28 maart moest iedereen het dorp uit.

4. Fascisten trokken tussen 25 en 28 maart binnen.

De mensen werden niet gedwongen om in de Collectiviteit te gaan werken. Maar daar was de zaak van de «burgueses» en die werd onteigend en het bezit ging naar de Collectiviteit. Want toen werd de Collectiviteit nummer 1 opgericht. Maar het was naar aanleiding van een dorpsvergadering dat besloten werd hoe het dorp werd georganiseerd en uit de verschillende mogelijkheden werd tot tevredenheid van iedereen gekozen voor de oprichting van de Collectiviteit, van affiniteitsgroepen en individuen, waarmee iedereen gerespecteerd werd. Zo kwam het dat de grond van de fascistten onteigend werd en dat die evenredig werd verdeeld tussen Collectiviteit nummer 1, nummer 2, en de affiniteitsgroepen. Ze verdeelden de gronden en lieten de «burgueses» voldoende houden om van te kunnen leven. Maar volgens mij waren ze bang, er waren er die vroegen om bij de Collectiviteit te mogen komen, dat was uit angst, maar het was niet verplicht, maar binnen de Collectiviteit voelden ze zich zekerder.

5. Sabotage.

Er waren wat sabotages met het graan. Wat van het dorp verwijderd bevonden zich wat drenkplaatsen en bronnen, en daar zagen we dat in de uitwerpselen van de dieren graan zat. Je weet dat dat na een paar maanden van strijd een aantal dingen gerantsoeneerd werden en vooral het brood. Maar wij rantsoeneerden al heel snel. Wij hadden graan te over in het dorp maar we besloten het te rantsoeneren. Het brood en het graan. Het was een rantsoen van brood van 800 gram, stel je voor wat een rantsoen. En dan waren er nog die achterhielden, het was niet naar wens van iedereen. Het geval van sabotage werd ontdekt in de huizen van de fascistten. Want zij gaven graan aan de trekdieren. Hoewel er collectieve stallen waren, die waren georganiseerd in grote bestaande stallen, waren er enige stallen van de «burgueses» die net als vroeger de beesten daar hielden. We doorzochten toen de huizen van de gevaarlijkste en belangrijkste fascistten en in het huis van een kleinzoon van Fleta, de zoon van z'n broer, kwamen we in de comedores, voederbakken, ruiven, vier dedeos graan onder het hooi tegen. Ze konden de hoeveelheid eten die ze kregen

niet op. We moesten ze toen korten. Je begrijpt dat we niet dag en nacht deze man in de gaten konden houden, dus we dachten er aan om het graan in collectieve pakhuizen op te slaan. Niet alleen van de verdachte mensen werd het graan opgeslagen, maar van iedereen. Zo ging ook ons graan er heen. En zo werd er door de raad van de Collectiviteit, waar ik met een aantal compañeros deel van uit maakte, op toegezien dat iedereen genoeg had.

6. We haalden het graan ook weg uit een huis waar drie gevaarlijke fascistische woonden, broers die met de wapens de straat waren opgekomen, en de oudste, die zo'n dertig jaar was die zei tegen de president van de Collectiviteit die bij me was, dat hij zich ook in de Collectiviteit wilde inschrijven. Ik zei tegen de president: geloof jij dat we deze mensen moeten toelaten? De president antwoordde: 'Het is een vrije Collectiviteit en we kunnen de deur voor niemand sluiten. En als ze zich niet als collectivisten gedragen zullen we ze in vrede weg laten gaan, apartarlos. Dat is heel erg mooi gezegd, antwoordde ik. 'Maar er zullen onenigheden ontstaan en dan kun je ze niet zomaar uit de Collectiviteit gooien, want ze zullen middelen van bestaan moeten hebben. De produktie zal verdeeld moeten worden die ze hebben opgebracht zolang als ze in de Collectiviteit werkten. Dat zijn allemaal complicaties die konden optreden en die ook zijn opgetreden.

En toen kwamen ze er allemaal bij, todos ellos, ik geloof dat het een onderlinge afspraak van ze is geweest, want ineens kwamen er veel van hen bij.

En zij waren het ook die de slagen toebrachten toen de communistische strijdkrachten van Karl Marx hier kwamen in de zomer van '37. Ik was toen met een groep vrouwen alfalfa aan het maaien, want zo werkten we toen, iedere groep zorgde voor een bepaalde zaak.

7. De komst van de communisten, arrestanten en wapens. De persoonlijke overlevering: tijdstip, werkzaamheden, etc. De president van de Collectiviteit gevangene en ze waren bij het huis van een vriend om ook die te arresteren. Met anderen ontsnapt uit het dorp.

8. De machtsovername.

Ze zaten drie dagen op het land buiten het dorp om te observeren wat de communisten uithaalden.

De fascistische en de communisten maakten een gemeenschappelijk front. Toen de communisten kwamen riepen de fascistische: 'de bevrijders zijn aangekomen!'

Tot op dat moment zaten de fascistische nog in de Collectiviteit, want ze ontbonden hem niet meteen, maar pas toen wij allemaal uit het dorp vertrokken waren. En toen werden er vergaderingen gehouden met het hele dorp, die werden voorgezeten door dezelfde commandant van de eenheid van Karl Marx. Er waren er die het accepteerden en anderen niet, maar zij die het accepteerden deden dit bijna uit angst en hadden het geluk dat ze benoemd werden, de republikeinen waren het niet met ze eens net als die van ons. Ze waren sterk tegenover de aanvallen van de communisten en op drie of vier na was iedereen van ons tegen.

Er was er vooral één die al eerder in het eerste jaar van de Republiek burgemeester geweest en samen met die drie of vier waren ze met genoeg om de UGT, zoals zij dat noemden, te

formereren.

De UGT werd opgericht door de communisten, een UGT die volstrekt niets van doen had met de werkelijke UGT. Met deze drie of vier individuen formeerden hij de groep van de UGT, die zoals gezegd, een front tegenover ons vormden. Maar de politici van links, die van Izquierda Republicana, wilden hiervan niets accepteren. Op het moment zelf wilden ze geen nee zeggen omdat ze niet durfden; maar later toen ze weer heel serieus werden opgeroepen, ze werden bijna bedreigd, toen hielden ze voet bij stuk en accepteerden niets. Daarna werden en dus een paar onzichtbaren in het gemeentehuis geïnstalleerd, maar alles in opdracht van de commandant van de communistische strijdkrachten.

9. Nadat de grotere grondbezitters waren weggevoerd of weggetrokken, moest de oogst van hun land worden gehaald. Het waren vaak gronden die door 'vreemde' handen bewerkt werden, door dienstknachten en door dagloners. En dit kon niet meer langer. Hoe gaan we die grond bewerken? Dit zegt het dorp op een algemene vergadering. Iedereen kon hier z'n mening geven en een conclusies was moeilijk te trekken uit de verscheidenheid van meningen. In de eerste plaats was er een groep van zo'n dertig jongeren tussen de achttien en dertig jaar, die de eerste Collectiviteit oprichtten.

De rest ging net als ik door met het werken op het eigen land. Mijn twee broers zaten al aan het front en omdat m'n vader al oud was, bleef ik bij hem om te zien op welke manier de oudjes tevredengesteld konden worden.

Ik was geen vijand van de Collectiviteit, maar ik geloof dat ik wat meer individualist ben, want ik voelde me zo wat vrijer, omdat ik dacht dat de Collectiviteit een discipline eiste, ondanks dat we daarvan tegenstanders zijn. Bovendien moest je onderwerpen, someter, aan de Collectiviteit waardoor je minder vrij bent. En in dit geval werkte ik liever net m'n vrienden of alleen.

Dus de eerste Collectiviteit was gevormd door dertig jongeren. En toen werd er een volgende opgericht door vijf of zes families en dat heette collectiviteit nummer 2. Het waren voltallige families en ik weet niet hoeveel mensen daar precies bijzaten. Daarna werd er nog een opgericht van drie families, en later van affiniteitsgroepen, van mensen die familie waren of vrienden en kennissen van elkaar, die werkten samen.

Toen deze collectieven en affiniteitsgroepen waren opgericht, werd aan ieder collectiviteit gevraagd een onderzoek te doen naar de hoeveelheid grond die ieder kon bewerken. Er werd een Commissie samengesteld die de verdeling van de gerekwireerde gronden van de bourgeoisie moest verdelen.

10. Ze stelde een lijst op van de hoeveelheid grond die gevraagd werd en van het aantal hectares dat in het dorp te verdelen viel. Omdat het erg moeilijk is het egoïsme opzij te zetten, werd er meer grond gevraagd dan het dorp had om te bewerken, zowel door de Collectiviteit als door individuen. Zo hadden we bijvoorbeeld een buurman die noch links noch rechts was, en die met alle winden meewaaide. Hij zocht altijd de beste uitweg en het is waar dat hij daar vaak voor achterna gezeten/vervolgd was. Behalve dat iedereen uit dat huis werkte, hadden ze ook nog een betaalde arbeider in dienst voor het werk met de twee muilieren. Toen ze de gronden konden aanvragen, vroegen ze bovenop het land

dat ze al hadden, nog eens dertig hectaren. Ze kregen niets, want bij nader inzien bleek dat ze zeker twintig hectaren teveel hadden, dat was de grond die de arbeider bewerkte. Maar goed, ze behielden hun grond maar alleen om met de familieleden te bewerken, want de arbeider konden ze niet langer houden. Deze verdeling door de Commissie heeft al vrij vroeg plaatsgevonden, want toen de aanval op Madrid plaatsvond was de Collectiviteit al opgericht en werkten ze op volle toeren. In begin november, Durruti stierf op 20 november en hij was al uit Aragon vertrokken toen hij stierf, het zal zo begin november geweest zijn, dat de oproep aan de jongeren van al deze dorpen kwam om naar het front te gaan om de verzwakte fronten- doordat Durruti hier was weggegaan- te komen versterken. Direkt na de oproep vertrokken twintig jongeren van de eerste Collectiviteit met een vrachtwagen naar het front. Er bleef dus zowat niemand meer over.

11. Toen waren er enigen van ons die, ondanks dat we niet in de Collectiviteit zaten, die hun plaatsen innamen, omdat we er allemaal belang bij hadden dat de Collectiviteit verder zou gaan.

Wij, bij ons thuis waren verder met werken dan op de Collectiviteit. We hadden weinig bezit: een ezel en een muilezel en verder niets, maar omdat m'n vader en ik al klaar waren met zaaien, nam ik de muildieren mee en ging ik helpen op de Collectiviteit, en net als ik waren er andere compaños, om er zo snel mogelijk in te zaaien.

Want de jongeren die naar het front vertrokken, waren juist degenen die de trekdieren dreven en ze lieten dit werk liggen. Het was toen dat we met een behoorlijk aantal niet meer van de allerjongsten- ik was 28 jaar toen de revolutie begon- de Collectiviteit ingingen. En het is vanaf dit moment dat de Collectiviteit zich uitbreidde. Er werd meer grond samengevoegd en langzamerhand ook van de anderen. Dit ging zo voort tot de maand augustus in 1937, toen de communistische strijdkrachten kwamen.

De houding van de mensen tegenover de Collectiviteit was heel verschillend. Er waren families die zich heel erg revolutionair noemden en die zich bijna het meeste tegen de collectieven verzetten. De redenen weet ik niet precies, omdat we geen tijd hadden die te analyseren. Ik ben van mening dat je de mensen moet laten werken zoals zij willen. En in dit geval betrof het mensen die heel werklustig waren. Het was een familie die de grond bewerkte van een fascistische onderwijzer. De grond van deze meester werd onteigend en ging over naar de Collectiviteit. Alleen hierom was de familie die zijn grond bewerkte tegen de Collectiviteit. Ik geloof dat wanneer we nog eens hetzelfde zouden meemaken, dat we deze compaños zouden moeten laten werken op de wijze zoals zij dat wilden, op voorwaarde dat ze net zoals de anderen de produktie naar de Cooperativa Unica die we hadden in ons dorp, zouden brengen.

12. De produktie die we in het dorp hadden werd gecontroleerd door de Coöperatie, die niet toestond dat wie dan ook iets uit de gemeente weghaalde. Iedereen die produceerde bracht dit naar de Coöperatie en daar werd het op de rekening geschreven. Maar niet omdat de ene meer bijdroeg dan de ander, want er gold dezelfde rantsoenering voor iedereen in alle aspecten. Er was geen enkel

onderscheid tussen hen die veel of die weinig aan droegen. Net als de Collectiviteit brachten ook de individuen alles naar de Coöperatie.

Ik werkte bijvoorbeeld altijd met een compaño, en wij oogstten de suikerbieten in november of december en brachten ze naar de suikerfabriek in Monzón. Daar werden ze schoongespoeld en werd vastgesteld hoeveel een ieder had geoogst. Ze gaven je dan een bon met dezelfde waarde en die brachten we dan naar de Collectiviteit en zij brachten hem naar de Coöperatie. Zo deden de individualisten het, net zoals de groepen en de Collectiviteit.

De Coöperatie veranderde later van 'Cooperativa única' in Cooperativa de Cooperativistas', waarschijnlijk mede door toedoen van de burgemeester, die later ook de communisten had benoemd. En er waren nog vier of vijf die een lange tijd niets naar de Coöperatie wilden brengen, zij werden gemanipuleerd door de burgemeester, maar voor de rest was het hele dorp 'cooperativista'. (Cooperativa única is een CNT-naam, denk aan sindicato único, vandaar het verzet tegen de benaming.)

13. Alles was één administratie, maar ieder individu, groep of collectief had een aparte rekening in de lokale administratie. En we weten dat de handelaars of de banken vroeger 30 tot 40% tot hun winsten rekenden; maar nu werd op een algemene vergadering besloten dat de winst anderhalf procent zou zijn. Hiermee kon al het water voor de «monte» en voor de «huertas» worden betaald. Niemand, de collectieven, noch de groepen of de individuen betaalden voor het water, maar dat werd gedaan met de winst van de Coöperatie.

De fondos, fondsen van de Coöperatie werden door meerdere mensen beheerd, maar de kassier was een Republikein. Ik vertelde al eerder dat in het dorp een goede verstandhouding met hen heerste. Hij is hier in exilio gestorven en was een uitstekend persoon. een broer van hem was lange tijd burgemeester geweest en was van de CNT.

Maar hij was erg eerlijk: wat ze me vertelden was dat toen het dorp geëvacueerd werd, er een behoorlijk bedrag in kas was, alles van de winst van de Coöperatie. Hij was tot het einde toe depositario.

15. De dorpsvergadering werd gehouden op de volgende dag nadat het dorp bevrijd was. We hadden wel al eerder een Comité opgericht, wat we toen noemden een Revolutionair Comité, want wij wisten al vier of vijf dagen van tevoren dat het fascisme de straat op zou komen en we waren voorbereid en hadden het Comité een paar dagen eerder benoemd.

(...) Het eerste wat we in het dorp deden was het Libertair Communisme uitroepen, iets waarover niet gediscussieerd hoefde te worden, omdat dat de algemeen heersende stemming in het dorp was. Daar in het dorp was er niemand die ons in die situatie (be)stuurde. En als je er rekening mee houdt dat we in 1933 ook al eens het Libertair Communisme hadden uitgeroepen, kun je je wel voorstellen dat we toen wilden profiteren van de situatie die was ontstaan, omdat de bourgeoisie was uitgeschakeld, en met hen het fascisme. En omdat het fascisme was uitgeschakeld, steeg de stemming, ambiente.

En vanaf dit moment, in samenspraak met de compañeros, en vooral met het Comité, het Comité waren niet alleen mensen van de CNT,

maar ook een Republikein, werd de vergadering voorbereid en die kondigden we aan.

14. Deze vergadering vond plaats voordat de Collectiviteit, de affiniteitsgroepen werden opgericht en de individuen bestonden. De dag na de Revolutie ging ik verder met het dorsen, omdat we middenin de zomer zaten en het werk moest doorgaan. We deden het op de volgende wijze: eerst de oogst binnen halen op individuele wijze, ongeveer zoals voorheen. Want er waren daar heel weinig grote bezitters, maar kleine bezitters waren we in het dorp bijna allemaal. En dagloners hadden we in het dorp volgens mij niet meer dan tien, mensen die niets aan grond bezaten. (...)

Maar behalve deze gronden, was er de grond van de doden en van hen die gevangen zaten, en die moesten ook bewerkt worden, zoals dat gewoon was.

Toen werd er gezegd: 'Hoe gaan we die bewerken?'

Hiervoor werd een toerbeurt ingesteld van mannen en vrouwen voor het hele dorp om het werk te verrichten dat voorheen gedaan werd door dagloners en dienstknechten. De laatsten bleven op het land van hun patroons werken, maar nu in opdracht van het Comité.

15. Maar omdat zij niet alle land konden bewerken, werkten wij, de rest van het dorp in toerbeurt met hen samen. Dan kwam de dorpsomroeper en die zei tegen ons: 'Jij, jij en jij, jullie gaan maaien (met de zeis), naar de groep van maaiers naar die en die plek. Dit was het werk voor de sterksten. Dit deed de dorpsomroeper of iemand anders, die gestuurd was door het Comité. En op dezelfde wijze werd het andere werk gedaan totdat de graanoogst was binnengehaald. En daarna werd de olijvenoogst en de suikerbietenoogst binnengehaald, maar toen was de Collectiviteit al gevormd. En dat was toen de dorpsvergadering werd gehouden. Dat is volgens mij 'autogestión', zelfbestuur. (...)

De dorpsvergadering was met enkele compañeros georganiseerd, omdat ze van mening waren dat de dingen zo niet door konden gaan.

18. Het enthousiasme was groot en op de vergaderingen kwam zeker een meerderheid van het dorp, zowel fascisten als anderen. Zo konden ze zien wie er kwamen, maar naar hun zin was het niet, dat was waar, maar ze werden meegetrokken in de sfeer. Het was en werkelijk CNT dorp.

En nu kun je zeggen dat toen ze de vergaderingen hielden om de Collectiviteit te vormen, dat dit voldoet aan een criterium dat met behoorlijk veel overleg tot stand was gekomen en dat vooraf goed bestudeerd was. En misschien niet tot in de details, maar op z'n minst met een ideologische visie op de sociale positie. Dat wel. Ik kan je wel wel zeggen dat, wanneer de dorpen niet volledig analfabeet waren, dat dan toch de meerderheid van de mensen semi-analfabeet waren. Maar, vooral sedert de Republiek, werd er alle avonden in het Centro Obrero een omgeving gecreëerd die confederaal en libertair was. (...) Er werden voordrachten gehouden en er werd bijvoorbeeld gedurende veel avonden 'Mi comunismo' van Sebastian Faure becommentarieerd die, hoewel ik het niet met alles met hem eens was, gediend heeft als een gids, een leidraad, scenario.

19. HET LAND VAN DE DUQUE DE SOLFERINO WAS IN '28 AL VAN ALVACERAS?

21. In 1936 was de lening voor de gronden aan de Caja afbetaald, maar nog geen cent aan de betaling voor de percelen.

22. Het dorp had weinig gemeentegrond en er waren geen grote bezittingen. Er was een wat groter bezit, niet zo groot als dat van de duque. Die patroon had een familie uit Navarra meegenomen die erg katholiek was, en ik weet niet of diezelfde 'Navarros' op het bezit bleven doorwerken ondanks dat het gecollectiviseerd was. Maar omdat het erg groot was gingen andere collectivisten er werken. Maar het bezit werd gecontroleerd door de Algemene Collectiviteit. Het liep daar toen erg goed, want ze hadden goede gronden en het was het grootste bezit in het dorp dat gecollectiviseerd was. Bovendien hadden ze moderne landbouwmachines terwijl ze op andere bezittingen over weinig machines beschikten. Maar de meerderheid die in de collectieven werkten, werkten op de grond van henzelf, want grote bezittingen waren er niet. Zo zaten al degenen die bij de Collectiviteit zaten er met alles wat zij zelf bezaten. (...)

De eerste Collectiviteit werd door een groep jongeren opgezet. De anderen gingen door op het land in groepen of individueel. Maar langzamerhand breidde die groep van dertig of veertig zich uit met tweehonderd families die de grote Collectiviteit (hoofd-Collectiviteit?) vormden.

23. Het Comunismo Libertario ontstond niet onder invloed van het Congres van Zaragoza, maar uit de ervaring met de drie dagen van Comunismo Libertario in 1933. Er bestond al een ambiente en het libertair communisme werd niet doorgedrukt door het dorpsbestuur, door een minderheid. In veel gevallen is het wel een minderheid die een initiatief begint, maar in Albalate was de sfeer van het libertair communisme algemeen geworden al voor 1936, omdat ook in '33 het niet alleen een beweging was geweest van de CNT. Alle linksen waren toen gevangen genomen. (...)

Ze werden er niet toe verplicht, maar voerden gewoon de ambiente door die er in het dorp bestond.

CENTRO REPUBLICANO IN 1912 GEBOUWD.

24. Amnestie Sanjurjada.

27. Intercambio van de collectieven onderling,

28. De Comarcal del Cinca bestond uit 17, 18 dorpen. In Albalate stond het pakhuis van de Comarcal van de Colectividades. Er waren twee of drie «compañeros» permanent aanwezig die zich bezighielden met de Comarcal van de Colectividades.

De relatie met de andere collectieven van de comarca was goed en permanent in alle opzichten, zowel in de relatie onderling als wat betreft de onderlinge ruil.

Comité de Abastos zorgde voor de bevoorrading van de fronten.

31. Invulling wekdagen.

33. De Comarcal was de coördinator van de collectieven en zorgde ervoor dat de armere collectieven bevoorrad werden door de rijkere, zoals bijvoorbeeld het collectief van Peñalba, dat in de dorre vlakten lag, in de secanos. Soms verhuisden de bewoners omdat er behalve graan niets te oogsten viel.

De Comarcal de Colectividades van de Cinca stond bovendien in relatie met andere comarcales, zoals met die uit Binéfar. Een congres in Valencia van alle Comarcales en colectividades uit heel Spanje.

34. Na de communisten waren veel fascisten uit de Collectiviteit verdwenen en begon het werkelijke Collectiviteit met individualisten en «compañeros».

35. Het syndicale aspect verdween in Albalate geheel omdat er geen enkele activiteit viel te ontplooiën: er waren geen uitbuiters meer en geen uitgebuitenen. Er bestond alleen de produktie en een consumptie die gecontroleerd, gecoördineerd en administratief beheerd werd door de Coöperatie. Het syndicaat had echter een Junta en er was er ook een van de Collectiviteit en ik zat in de beide Raden, we hadden vergaderingen, maar ik zag meer heil in die van de Collectiviteit dan in die van het syndicaat.

36. Er was een groot enthousiasme bij de vrouwen, die allen jong waren. We zijn nu op het punt aangeland dat er een groot gebrek aan mannen was in het dorp als gevolg van de fronten waardoor de meerderheid van de mozos en andere jongeren vertrokken waren. Dit was een evenredig gemis in de produktie. Veel meisjes hadden al onder elkaar... Het was een dorp waar de vrouwen niet veel naar het land gingen, net zoals in de andere dorpen in de buurt. Vroeger waren er wel die als dagloonster werkten, maar niet zoals in de andere dorpen waar er veel meer gingen. Ze boden toen meteen hun diensten aan, en ze begonnen te beseffen dat de plaatsen opgevuld moesten worden van hen die naar de fronten waren vertrokken.

Welnu, er is altijd werk met plukken/rapen: mais, alfalfa, suikerbieten, olijven. Of werk zoals ze in Frankrijk doen, zoals het inspannen van een paar koeien of zelfs de karren opladen of besturen, maar daar doen ze dat niet of in elk geval heel zelden. Maar er was veel bevloeiing en dat gaf veel suikerbieten en veel werk voor allen. Vanaf het ogenblik dat ze gezaaid (?) worden tot aan de oogst is er altijd werk: esclarecer/esclarecer, poten/plantar, onkruid verwijderen, en daarna ze uit de grond halen en ze schoonmaken om ze naar de fabriek te vervoeren. En dit is werk dat door vrouwen gedaan kan worden en door jongeren en minder door mannen. Zo is het ook met de olijven en met andere produkten.

Wel, als we dit werk aan het doen waren, ik ging heel veel met de vrouwen naar het land, moest je ze vaak behandelen als kinderen. Ik zei tegen ze: "a lá, als we op dat punt zijn aangekomen", dat hing van het werk af dat we verrichtten: "bij die schelf of bij dat bosje/camallón, daar gaan we even de schaduw in." En andere keren als we van de andere kant aankwamen: "we gaan nu naar het dorp!" En zo deed ik behoorlijk wat werk met de vrouwen. Maar we deden dit werk vooral met hen die we vertrouwden, want onder hen waren er enigen die rechts waren of fascistes y ante estas familias tenias que mucha vista y respeto? Ondanks dat de dingen iedere dag beter gingen, moesten we ons aan de overeenkomst houden: "In het huis waar twee vrouwen woonden bleef er een thuis en de ander moest dit werk doen." Ondanks dat het verplicht was, was het noodzakelijk er op toe te zien wie er kwam.

37. (...) Ja ze waren verplicht om op het land te werken. Maar er waren van de "anderen" de otras, die "zwanger" waren en die zich wilden drukken (van het werk). Nu was het zo dat degene die in dergelijke staat verkeerde, kwam als ze wilde en zo niet, dan lieten we haar lopen, maar aan de anderen was het moreel en materieel verplicht gesteld.

Maar het probleem deed zich voor, dat hoewel ze uitstekende «compañeras» waren en dat ze vanaf het allereerste begin de meeste druk erachter zetten, dat ze later onder elkaar begonnen, omdat er een mengeling was van compañeras en anderen de fascistes waren en die niet ophielden met treuzelen, dat als de ene werkt, als de ene komt, dan komt de ander niet, en alles was: "ik prik je hoor, ik prik je! que te puncha, te puncha!" Vooral om het moreel te ondermijnen en om verdeeldheid te zaaien zeiden ze: "als x dat, als y dat..."

Aan de andere kant was ook nog een groep naaisters en het geval deed zich voor dat zij die als naaisters werkten fascistes waren. En het was om hen dat velen van ons, goede «compañeras», begonnen te zeggen: "Kijk, de fascistes altijd maar in de schaduw en wij maar op het land in de zon." Dat bracht ze in een permanente staat van onlust (malestar). En toen dit nog eens gebeurde zei ik: "Komen jullie allemaal eens hier. Voor de volgende week wil ik vrijwilligsters om te gaan naaien, zodat de fascistes naar het land komen." "Het is zo dat wij niet geleerd hebben om te naaien", zeiden ze. "Waarom dan zoveel chiquis, chiquis, geleuter, gedrein." Zo werd het probleem afgebroken.

En dit alles ontstond bij de twee of drie wier echtgenoten als door een wonder uit de cerco, de belegering, hadden weten te ontsnappen toen zij gefusilleerd zouden worden in de eerste dagen van de tegenbeweging, door een wonder als die bestaan zouden hebben. De elementen waren ons ontsnapt uit de belegering, ondanks dat op ze geschoten is en alles. Later vernamen we dat ze naar de fascistes waren gegaan, maar dat wisten we pas nadat de oorlog was afgelopen. We dachten toen allemaal dat ze zich gecamoefleerd hadden, dat ze naar Barcelona waren vertrokken of naar andere plaatsen, want we wisten dat ze vrij snel Zaragoza gepasseerd waren. (...)

Maar enkelen van het deelden prikken uit, en andere meer onwetenden, beten scherp van zich af, mordian(?). We zeiden tegen ze dat iedere groep een week zou gaan naaien, maar omdat ze dat niet konden was er geen andere oplossing dan te zwijgen. Ze zouden het hebben moeten kunnen leren, maar dat is een andere zaak.

38. Vraag: Was de tegenwerking van deze vrouwen ook op andere terreinen merkbaar, zoals bijvoorbeeld bij de verdeling van de goederen? Want het was toch vooral de vrouw die het huishouden bestuurde?

A: Ja, maar hierover kan ik niet veel vertellen, dan moet je bij de compañeras zijn die bij de Coöperatie en bij de bevoorrading werkten. Maar over de schermutselingen die er geweest konden zijn, want die zijn er altijd, veroorzaakte geen een een slechte doorwerking en zeker niet van hen die het meest opvallend waren. Het was bovendien niet interessant om hierbij op te vallen. Want de Coöperatie hield een vergadering voor iedereen die er bij zat en dan werden de boekjes voorgelezen waarin de consumptie van iedere familie stond opgeschreven. En als ze dan op enige kaartjes bijvoorbeeld 500 peseta's consumptie tegenkwamen en op

andere 3000 peseta's, dan werde dezen rood van schaamte. Je moet je voorstellen hoe die vrouwen zich voelden wanneer op een algemene vergadering dit voorgelezen werd. (...)

Dit kwam niet vaak voor want op de vergaderingen ging het meer om een overzicht te geven van de hoeveelheid brood en zo die werd geconsumeerd. Want vanaf het begin was er niets van kartonnetjes of biljetten, niets van geld, totdat de communisten kwamen. Daarna was het dat ze een lokaal geld instelden, dat kartonnen bonnetjes waren. Toen begonnen ze zelfs met een salaris voor iedereen. Ik weet het niet want daar heb ik niet aan meegedaan, maar het was een zeer gereduceerd familiaalloon. Want je moet begrijpen dat er huizen waren met zeven familieleden waarvan er slechts één werkte, en de kinderen streken hetzelfde op. En in huis waar er maar een persoon was, die had meer nodig dan waar er zeven in het gezin zijn, proportioneel gezien per persoon, want een persoon alleen heeft meer nodig dan iemand uit een collectief van zeven personen, begrijp je. (...)

In het begin sloot iedereen zich bij de Collectiviteit aan: schilders, ijzersmeden, schoenmakers. Er was een afgevaardigde voor de industrie, dat was m'n zwager, maar dat stelde weinig voor, want het dorp was voornamelijk agrarisch.

39. Toen was alles wat we deden uit routine, nu zouden we met de kennis die we in Frankrijk hebben opgedaan, gaan bestuderen welke grond het meest geschikt is voor bepaalde produkten. Geen behoeften aan guardias of aan rechters: Er was een grote meerderheid die in de gaten hield dat er niets gebeurde. Alles ging in vrijwilligheid en regelde zich op dezelfde manier. Of de oogst groter was dan de jaren tevoren:

Wel, de eerste oogst van 1936 die was al binnen. Die van '37 is de enige die we als voorbeeld kunnen nemen. De grond moet je daar een jaar van te voren klaarmaken en het was in die momenten erg moeilijk om aan de noodzakelijke kunstmest te komen, want vlak na de beweging werd er al gezaaid en de mest moest van tevoren aangevraagd worden in Caspe en in andere delen om die naar het dorp te zenden. En claro, in de chemische industrie waren er meer aanvragen dan in de landbouw. Toch kan ik je verzekeren dat in dat jaar het land beter was voorbereid dan ooit voor het volgende jaar en dat die oogst al door de fascistten werd binnengehaald. Maar ik ben ervan overtuigd dat de Collectiviteit snel iedere dag meer ging leveren, en daarbij moet je bedenken dat er erg veel ontbrak en dat de mannen vertrokken waren naar de fronten. Maar van het land kun je nooit voorspellen wat het je op zal leveren, dat is anders dan in een fabriek.

40. De Commissie die aangewezen was om de onteigende grond te verdelen gaf zoveel mogelijk bij elkaar gelegen stukken, maar die sneed ze niet als met een mes. Ze gingen door met werken op de gronden zoals die al bestonden en alleen op de onteigende gronden werkten ze zoveel mogelijk samen. Maar de percelen van de collectivisten werden net zoals vroeger bewerkt. Een van de collectivisten gaf geloof ik ter overweging om alle grond van de Collectiviteit samen te voegen tot één perceel. Maar de rest van de grond liet zich niet verdelen met een mes, zoals ik al zei. Maar zo waren we, van onze eigen grond. Als je met m'n vader gepraat zou hebben zou hij je zeggen dat dat zo was, maar toch was hij een groot collectivist binnen de Collectiviteit. Want hij had een grote theoretische en praktische kennis van het snoeien

van de olijfbomen. Als je met hem praat over een stuk land dat we nog steeds niet hebben verkocht en dat in het begin weinig waard was omdat het woeste grond was en wij de irrigatie er verzorgd hebben, de bomen er geplant hebben en zo en tot een ware tuin geworden is, toen stelde iemand aan m'n vader voor afstand te doen van dat land. Je had het op het laatst gezien moeten hebben, het leverde evenveel op als de rest. "U gelooft toch niet dat ik dit achterlaat?"

41. Over het algemeen werd er met meer enthousiasme gewerkt, maar werken in groepen is altijd veel vrolijker. Want als je 's morgens aankwam en de karren werden ingeladen, zag je dat er tien of twaalf kwamen die zonder iets te zeggen midden in het dorp met veel enthousiasme begonnen te zingen, en als ze weggingen en als ze aankwamen in het dorp hetzelfde, zingen, dat was een waar festijn. Of iemand stoorde je terwijl je de alfalfa bij elkaar aan het binden was en bam!, liet je de baal vallen. En omdat ik altijd nogal serieus geweest ben zei ik ze: "hé, zodra jullie klaar zijn met werken kunnen jullie alle grappen maken die je wilt, maar tijdens het werk, geen grappen!" Af en toe moest je wel eens ernstig zijn.

En een andere keer herinner ik me een geval op een bezit dat, zoals ik al zei erg groot was voor de groep die het bewerkte, dat was de Torre de Fleta, en daarom waren ze erg achter geraakt met het werk. En toen gingen we er met een groep vrouwen heen om de suikerbieten bij te kappen (op het land) esclarecer, want dat liep erg achter en we gingen ze een handje helpen, zoals we bij iedereen deden die iets tekort kwam. Maar er was een stuk grond met bomen die al geplukt hadden moeten zijn en die niet goed verzorgd waren en behoorlijk teer/broos waren. Ik zei al eerder dat er teveel grond was voor degenen die zich daar bevonden. Er waren daar ook drie of vier vrouwen in de groep op het bezit, maar die vrouwen moesten het werk in huis doen voor iedereen die er woonde, want dit bezit lag op zo'n 6 of 7 kilometer van het dorp. Op een nacht had het hard geregend en konden we de suikerbieten niet aanraken, want dan entrescaban(?). Dus zeiden we dat we de tijd wilden benutten om de bomen te plukken, die zacht zouden worden. Maar de vrouwen die met ons meegekomen waren, die waren het er niet mee eens omdat ze die van daar ook nog niet hadden geplukt. En toen: "si patatin en si patatan", omdat er twee of drie van hen fascistes waren die alleen maar afwachtten op een moment van ontevredenheid om dat te benutten, ja, ja, wel, ze kwamen bijna in opstand tegen me. "Que si por aqui, de si por alla!" Hier stonden wat struiken en daar een korenschoof, en ik sprong er achter, maar als het alfalfa was geweest....

En hoe meer je de aandacht trok, des te meer ze deden. Bueno, zei ik toen, "jullie hier allemaal wilt niet werken, que si tal y cual. Willen jullie niet werken, of wat? Dan houden we ermee op. Maar ik ga voorop om tegen de afgevaardigde van de abastos om te zeggen dat hij jullie rantsoeneringskaart intrekt." Toen begonnen ze onmiddellijk bomen te plukken. Maar dit deden ze als ze een uitvlucht zagen, zoals ik al vertelde bij de naaisters. Dit waren zo de problemen maar die losten zich eenvoudig op.

42. Vraag: In 'Soli' stond een advertentie waarin om een smid, een timmerman, een molenaar en een harinero, een meelhandelaar?

voor het dorp werd gevraagd, evenals iemand voor de werkplaats van de naaisters.

A: Over de industriële kant kan ik weinig details vertellen. Over de naaisters: die groepeerden zich allemaal in een werkplaats omdat ze met niet zo veel waren. Er was er een die werkte voor eigen rekening en had de andere meisjes en leerde ze bij en zij was juist een fasciste. Er waren er nog vier of vijf die thuiswerkten. In dit opzicht was er niets uitgestippeld: ze konden meenemen waar ze behoeften aan hadden en de zaak was gesloten. Zonder dagarbeid, niets. Ze hadden hun voorraadboekje zoals de anderen die werkten in de landbouw of waar dan ook. De kwestie van de stoffen, die controleerde de Coöperatie en rekende uit wat ze waard waren. Zoals ik al eerder zei bestond de produktie daar vooral uit alfalfa, vlees, suikerbieten, oftewel de suiker, en dit waren artikelen waarmee ze veel dingen uit Catalonië konden krijgen omdat daar de textiel zat, en dat ze van deze dingen daar niet veel hadden.

Dan hadden we nog een smid die tevens timmerman was, die zich anders voelde dan een trieste dagloner en die reactionair was. Er waren er niet meer dan twee of drie in het dorp. Een ging bij de falange naar het front, en z'n twee knechten vertrokken op een gegeven moment naar hun geboortedorp of zo. Die smederij ging dicht. En in die andere, daar waren ze ook reactionair, maar die hadden geluk gehad. Dat wil zeggen, dat toen ze de 40 of 50 gevangenen wilden wegvoeren iemand zei dat ze niemand anders hadden die zijn werk zou kunnen doen. Ik geloof echter dat wanneer ze hem meegenomen zouden hebben, er ook niets aan de hand zou zijn, maar ze hebben hem teruggebracht. Maar uiteindelijk heeft die man zich goed gedragen tot het moment kwam waar hij net als de anderen gebruik van maakte. Toen de Collectiviteit begon was er dus nog maar één smid.

43. En er was werk te over, hij moest nu het werk van nog twee doen. Maar we hadden een dorp dat zo verdeeld was dat er geen tussenkleuren in zaten, en al deze mensen waren reactionair. Ze hoorden bij een groep van jongeren die voor de beweging begon een dagloon van 15 peseta's verdienden, wat hoog is vergeleken met de 6 peseta's van de andere dagloners. Zij waren degenen die zich hadden voorbereid om de straat op te trekken.

De graanhandelaar was ook fascistisch en had de benen genomen en de graanmolen achtergelaten onder de hoede van een arme man die hij in dienst had om aan te vegen en die nog nooit behoorlijk gegeten had. En toen we het brood op 800 gram rantsoeneerden zei hij ons dat hij nooit met 800 gram brood had gewerkt. (kreeg dus altijd minder.)

De harinero uit Catalonië kwam eerst om zich te laten informeren en hem werd gezegd dat hij geen jornada zou krijgen en geen geld zou verdienen, maar dat hij woonruimte zou hebben en als iedereen voor z'n vrouw en kinderen rantsoenen zou ontvangen.

44. Dat was precies wat hij wilde, want dat was waarvoor hij altijd gevochten had.

Vraag: waren er metselaars in het dorp en werden er veranderingen in het dorp aangebracht?

A: Er werden nauwelijks vernieuwingen doorgevoerd, want het enthousiasme was veel minder hierop gericht. Er was wel een commissie opgericht, maar de metselaars werkten net als vroeger

en werkten aan de dingen die het meest dringend waren. Als iemand iets te repareren had ging die naar de commissie en die zorgde ervoor dat ze die zaken niet lieten lopen. Belangrijke bouwwerken zijn er niet gemaakt, er waren ook maar weinig metselaars in het dorp. Er waren wel projecten, maar er was geen tijd genoeg om die te realiseren. Zoals stallen om alle trekdieren van de Collectiviteit samen te stallen; want ze werden nu over de huizen verdeeld, net als vroeger.

En er was een ander project dat er toe diende een pluimvee fokkerij op te zetten voor ook konijnen en varkens, want die most men net als vroeger in de privé-woningen fokken. Dit zouden ze gedaan hebben als het collectief zich voort zou zetten. In andere dorpen, zoals in Fraga en Alcolea, werden deze dingen wel gedaan.

45. Wij waren er meer op gericht een grote produktie te krijgen. Met betrekking tot de cultuur:

De «grupo artistico» bestond al voorheen, maar kreeg wat meer leven ten tijde van de Collectiviteit. Het was vooral in handen van de Juventudes Libertarias, die een «compañero» hadden benoemd voor de cultuur. Ze richtten een muziekgroep op en organiseerden excursies en alles was goed op gang, toen deze «compañero» naar het front vertrok en alles ineens zakte. Dus ook in dit aspect was er weinig vooruitgang, hoewel er bij de «compañeros» altijd een latente belangstelling voor bestond, maar het belangrijkste waar wij mee bezig waren was de oorlogskwestie, want als we die zouden verliezen, zouden we alles kwijt zijn.

Vraag: Hoe reageerden de compañeros die van het front kwamen op het collectief en op wat ze tot stand hadden gebracht.

A: Ook hierbij stak een probleem de kop op, en wel het volgende: zolang ze aan de fronten niets verdienden ging alles goed: als de «compañeros» van het front kwamen hielpen ze een paar dagen in de Collectiviteit. Maar het probleem ontstond toen ze verdienden en geld meebrachten, want bij ons was het geld helemaal afgeschaft. De «compañero» die aan het front zat verdiende 10 peseta's, en de vrouw kreeg geld hoewel ze dat in het dorp niet kon uitgeven. Zij kreeg te eten op de Collectiviteit en daarnaast ontving ze geld van haar «compañero» aan het front. Dit zorgde voor een probleem bij de vrouwen. In deze kwestie kwam men overeen dat de «compañero» die aan het front zat de helft aan de Collectiviteit zou afdragen; het was niet verplicht en sommigen deden het wel en anderen niet. Maar er waren maar weinig «compañeros» die getrouwd naar het front waren vertrokken. Maar het veroorzaakte een zekere ontevredenheid,

46. want er waren «compañeros» die nog geen stuiver op zak hadden en anderen die behoorlijk wat geld hadden. Die namen dan bijvoorbeeld 500 peseta's en gingen op reis. Maar dat is een probleem dat moeilijk op te lossen viel, omdat in een deel het geld nog bestond en in een ander deel niet. (...)

Maar verder waren er niet veel problemen met hen die van het front kwamen. Wel wat flauwekul: er was een groep jongeren die wilden dansen en men zei hen dat er geen bal was zolang andere jongeren gedood werden aan de fronten. Hierom vertrok een groep jongeren naar het front. Maar verder waren er geen problemen. (...)

Toen we terugkwamen nadat de communisten vertrokken waren troffen we in het dorp lokaal geld aan waarvoor de gemeente garant stond.

Wat vroeger in het boekje wer opgeschreven daarvoor betaalde men nu met het geld, dat uit kartonnetjes bestond. Dit bracht het probleem met zich mee dat iemand niet de hoeveelheid kon kopen die hij wilde, van hetgeen niet op rantsoen was, want in de oorlogstijd was er niet van alles.

47. Degenen die problemen veroorzaakten waren de kleine bourgeoisie en de kleine individuele bezitters. Toen de oogst was binnengehaald wilden zij van alles aanschaffen maar ze hadden geen geld om muilezels of nieuwe machines te kopen. Ze hadden alles aan de coöperatie moeten afdragen, en werd ze gezegd: daar heb je je bezit. En de coöperatie controleerde dan wat er nodig was en dat werd aangeschaft, met de Collectiviteit zijn hierover nooit problemen geweest.

48. Toen de communisten kwamen en wij moesten vertrekken zeiden ze: "en pas maar op als jullie terugkomen!" Die vergadering werd voorgezeten door de commandant van de communisten. En de fascistten vermoordden later tien vrouwen zonder proces.

49. De namen van de straten en pleinen hoefden toen niet veranderd te worden, want dat was al met de Republiek gebeurd. De straat die Don Juan de Aragón heette was al veranderd in Anselmo Lorenzo, en er was een andere straat die Franco Ferrer heette, en een Joaquín Costa. Die hoefden niet veranderd te worden in Durruti of zo.

50. Het is vooral door gebrek aan tijd geweest dat de Collectiviteit geen groter succes is geweest. Er zouden meer machines gekocht zijn, en de sfeer werd steeds meer ten gunste van de Collectiviteit, het was een kwestie van tijd om de mentaliteit van de mensen te veranderen. Alle bars en café's in het dorp waren gesloten en er was geen wijn.

51. De communisten benoemen een nieuwe gemeenteraad: drie van de CNT, een van de coöperatie, en anderen van Izquierda Republicana? NAKIJKEN, ZEER SLECHT TE LEZEN.

52. De woningnood in het dorp was groot. Veel mensen die buiten het dorp hadden gewoond, waren teruggekomen na de beweging. Ze konden wel in de Collectiviteit werken, maar wonen was een probleem. Velen konden bij familie terecht, en ze waren niet verplicht om in de Collectiviteit te gaan werken. Er waren terreinen gereserveerd om huizen neer te zetten, maar dat is er niet meer van gekomen. In andere dorpen was men daar verder mee, Alcolea, Fraga, Esplus, maar daar was ik niet.